

Katharina Nocun
Pia Lamberty

FALŠOVANÁ PRAVDA

O vplyve
konšpiračných
teórií na naše
myslenie

N

Katharina Nocun

Pia Lamberty

Fake Facts: Wie Verschwörungstheorien unser Denken bestimmen

Copyright © 2020 by Bastei Lübbe AG, Köln

Translation © Milina Svítková

Design & Layout © Soňa Ševčíková

Slovak edition © 2021 by N Press, s. r. o.

Preklad tejto knihy podporil Goetheho inštitút.

The translation of this work was supported by a grant from the
Goethe-Institut.

ISBN 978-80-99925-82-4

Katharina Nocun
Pia Lamberty

FALŠOVANÁ PRAVDA

O vplyve
konšpiračných
teórií na naše
myslenie

Venované našim rodinám

Obsah

1. kapitola Psychologické východiská konšpiračného myslenia	9
2. kapitola Fact-checking na tému viera v konšpiračné príbehy	29
3. kapitola „Hádam len neprišli všetci o rozum!“ Alebo prečo sa nám konšpirační teoretici podobajú viac, ako si myslíme	41
4. kapitola Viera v konšpirácie a politika. Od konšpiracných tém v predvolebných kampaniach až po „lživú tlač“	57
5. kapitola Mýty o klimatickej zmene – hrozba pre budúcnosť planéty	77
6. kapitola Slobodomurári, ilumináti a špionážne orly. Prečo sa pozornosť tak často upriamuje na Židov a Izrael?	95
7. kapitola Teória plochej zeme, humanoidné jaštery na YouTube – zábava alebo urýchľovač radikalizácie?	109

8. kapitola	
Medzi popieraním holokaustu, predstavami o konci sveta a nadmernou sebadôverou. Konšpiračné ideológie v prostredí krajnej pravice	137
9. kapitola	
Odporcovia očkovania, mýty o rakovine a fámy o aidsi – konšpiračné myslenie v oblasti zdravia	161
10. kapitola	
V súlade s prírodou – ezoterika ako hnací motor konšpiračných príbehov	181
11. kapitola	
Sme my tí dobrí? Konšpiračné mýty v ľavicových kruhoch	197
12. kapitola	
Cui bono? Viera v konšpirácie o finančnej mašinérii	213
13. kapitola	
„Korona? Obyčajný výmysel farmaceutického priemyslu!“ Viera v konšpirácie v čase núdzového stavu	227
14. kapitola	
Náš ocko verí na chemtrails? Tipy a stratégie, ako sa správať k ľuďom, ktorí veria konšpiračným príbehom	247
Záverečné resumé	269
Ďakovanie	279
Zoznam použitých zdrojov	283

1. kapitola

Psychologické východiská konšpiračného myslenia

Máte už plány na tohtoročnú dovolenku? Malo by to byť azda niečo výnimočnejšie, nie iba klasické dovolenkové destinácie ako Tatry, Chorvátsko či Praha? Čo by ste povedali napríklad na okružnú plavbu loďou? Počas siedmich dní vás zavedieme na tie najúchvatnejšie miesta na tejto planéte – nebude chýbať ani sauna, wellness a fantastické jedlo. Vhodné, ako inak, aj pre vegetariánov a vegánov. Ponuka zahŕňa workshopy a semináre, voľnočasové aktivity aj program pre deti. A to všetko za obychajných tritisíc amerických dolárov! Na osobu, samozrejme.

Ako to súvisí s konšpiračnými príbehmi? V tomto prípade zásadne: reč je o ConspiraSea – okružnej plavbe loďou špeciálne určenej pre ľudí, ktorí pristátie na Mesiaci považujú za klamstvo, prípadne veria, že svet ovládajú reptiliáni. Divine Travels, organizátor tohto zájazdu, sľubuje účastníkom „nezabudnuteľný a ohromujúci spirituálny zážitok“, počas ktorého sa konšpirátori môžu dozvedieť všetko o klimatickej zmene, HIV, Svetovej banke, korupcii, Hviezdnych vojnách alebo o jadrovej katastrofe vo Fukušime. Celé to má byť prepojené s jogou, ekologicky neškodným jedlom a čakaním na ufo. Cieľom tohto zájazdu je „získať od nenásytných inštitúcií naspäť svoju vlastnú moc, nadobudnúť ozajstnú sebaautoritu a za maskou odhaliť skutočné ja“. Ide o sedem dní, počas ktorých sa takmer tritisíc ľudí zaoberá výlučne tým, v čom a ako ich oklamala vláda a ktoré tajné machinácie kryje farmaceutický priemysel. Sedem dní, po ktorých bude týchto takmer tritisíc účastníkov ešte pevnejšie presvedčených o tom, že očkovanie spôsobuje autizmus. A to práve v čase, keď Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) označila odporcov očkovania za globálnu hrozbu a keď počet prípadov osýpok zaznamenal celosve-

tový nárast o tridsať percent. Sedem dní, počas ktorých títo ľudia radikalizujú svoje názory a upevnia svoj konšpiračno-ideologický obraz sveta.¹

Spočiatku to všetko môže znieť dosť šialene. Kto by bol ochotný vysoliť tritisíc dolárov za to, aby počúval, kto mal sex s mimozemšťanmi alebo prečo molekuly vody nemajú rady meno Hitler? Keď človek počuje takéto veci, nezdrží sa otázky, kto vlastne verí konšpiračným príbehom. Čo sú to za ľudia? Súvisia tieto sklony s nedostatkom vzdelania? Sú všetci tí, ktorí na hlave nosia alobalové čiapky, bez výnimky paranoidní? Aká je úloha sociálnych médií pri rozširovaní teórie o plochej zemi a podobne? Týmto a mnohým ďalším otázkam sa budeme venovať v knihe, ktorú práve držíte v rukách.

Je však nutné upozorniť, že aj v súvislosti s konšpiračnými príbehmi koluje mnoho nepravdivých informácií, respektíve chybných názorov. Ľudia sa totiž bez toho, aby to vedeli dokázať, domnievajú, že viera v konšpiračné príbehy vzrástla a že za všetko môžu iba sociálne médiá. Často sa hovorí, že konšpirátori sú z vlastnej vôle hlúpi, paranoidní alebo im jednoducho šibe. Zastávame názor, že ak sa niekto kriticky vyrovnáva s konšpiračnými príbehmi, fake news alebo takzvanými alternatívnymi faktmi, mal by svoje názory budovať na vedecky fundovanom základe. V súčasnosti už existuje vskutku veľké množstvo vedeckých štúdií, ktoré sa zameriavajú na fenomén viery v konšpirácie. Poznatky z nich si doteraz však iba sotva našli cestu do verejnej diskusie. Práve z tohto dôvodu začíname knihu kapitolou, v ktorej predstavíme a bližšie objasníme najdôležitejšie psychologické východiská k tejto téme, získané na základe výsledkov najnovších odborných výskumov.

Domnievame sa, že svoj vlastný obraz sveta je dôležité skúmať s rovnakou precíznosťou, ako keď to robíme u druhých. Hneď na úvod preto začneme trochu sebareflexie. Vďaka krátkemu testu budete môcť zistiť, čo o vás prezrádza vaša vlastná konšpiračná mentalita.

Ako je na tom vaša konšpiračná mentalita?

Na tomto mieste si môžete vytvoriť obraz o tom, či aj vy osobne máte sklony veriť konšpiráciám. Aby ste to zistili, obodujte si nasledujúce výpovede. Body potom sčítajte a dozviete sa výsledok.

Výpoveď č. 1: Väčšina ľudí nevie posúdiť, do akej miery tajne zosnované sprisahania ovplyvňujú naše životy.

- Vôbec nesúhlasím. (1 bod)
- Nesúhlasím. (2 body)
- Čiastočne nesúhlasím. (3 body)
- Sčasti áno, sčasti nie. (4 body)
- Čiastočne súhlasím. (5 bodov)
- Súhlasím. (6 bodov)
- V plnej miere súhlasím. (7 bodov)

Výpoveď č. 2: Existujú tajné organizácie, ktoré majú veľký vplyv na rozhodovanie v politike.

- Vôbec nesúhlasím. (1 bod)
- Nesúhlasím. (2 body)
- Čiastočne nesúhlasím. (3 body)
- Sčasti áno, sčasti nie. (4 body)
- Čiastočne súhlasím. (5 bodov)
- Súhlasím. (6 bodov)
- V plnej miere súhlasím. (7 bodov)

Výpoveď č. 3: Rozličné konšpiračné príbehy, ktoré kolujú v médiách, považujem za vymyslené hlúposti.

- Vôbec nesúhlasím. (7 bodov)
- Nesúhlasím. (6 bodov)
- Čiastočne nesúhlasím. (5 bodov)
- Sčasti áno, sčasti nie. (4 body)
- Čiastočne súhlasím. (3 body)
- Súhlasím. (2 body)
- V plnej miere súhlasím. (1 bod)

Výpoveď č. 4: Neexistuje nijaký rozumný dôvod na spochybňovanie dôvery k vláde, tajným službám alebo médiám.

- Vôbec nesúhlasím. (7 bodov)
- Nesúhlasím. (6 bodov)
- Čiastočne nesúhlasím. (5 bodov)
- Sčasti áno, sčasti nie. (4 body)
- Čiastočne súhlasím. (3 body)
- Súhlasím. (2 body)
- V plnej miere súhlasím. (1 bod)

Výpoveď č. 5: Politici a vedúce osobnosti predstavujú iba bábky v rukách mocných, ktorí ich riadia.

- Vôbec nesúhlasím. (1 bod)
- Nesúhlasím. (2 body)
- Čiastočne nesúhlasím. (3 body)
- Sčasti áno, sčasti nie. (4 body)
- Čiastočne súhlasím. (5 bodov)
- Súhlasím. (6 bodov)
- V plnej miere súhlasím. (7 bodov)

Vyhodnotenie

Konšpiračná mentalita, teda všeobecná náklonnosť veriť konšpiračným príbehom, patrí k oblastiam častého záujmu psychologických výskumov. V roku 1987 ju po prvý raz opísal psychológ Serge Moscovici² a následne ju v roku 2014 do odbornej praxe zaviedli psychológovia Roland Imhoff a Martin Bruder.³ Výpovede (v psychológii známe aj pod pojmom *items*), ktorým ste práve prideliili body, boli využité napríklad v rámci reprezentatívnych štúdií, ako sú *Lipské štúdie politického stredu (Leipziger Mitte-Studien)*, ktoré sledujú rozsah šírenia predsudkov medzi nemeckým obyvateľstvom. Boli sformulované špeciálne na účely prieskumov medzi nemeckým obyvateľstvom a presne v takejto podobe sa využívajú v anketách. Na tomto mieste treba vopred upozorniť, že ponúkaná škála nefunguje podľa princípu, že úplné odmietnutie výpovedí by sa považovalo za racionálne. Konšpiračná mentalita väčšmi

vyhodnocuje mieru všeobecnej nedôvery k „tým tam hore“. Osoba s minimálnym počtom bodov bezvýhradne dôveruje mocenským skupinám alebo organizáciám, zatiaľ čo osoba s najvyšším počtom bodov za vplyvnými skupinami automaticky predpokladá nekalé machinácie. Zdravé pochybovanie je teda zrejme niekde uprostred. Tento test jasne dokladá významný vedecký poznatok, že prakticky každý jeden človek má predpoklady na to, aby uveril konšpiračným príbehom. Do istej miery je to úplne prirodzené. Ako to však často chodí, aj tu až dávka robí jed.

Po vyhodnotení všetkých piatich otázok si teraz zrátajte pridelené body. Na základe toho zistíte, akým smerom sa rozvinula vaša konšpiračná mentalita.

5 – 16 bodov:

Patríte k skupine ľudí, ktorá sa najmenej stotožňuje s konšpiračnými príbehmi. Pravdepodobne máte veľkú dôveru v štát a jeho inštitúcie, volíte zrejme skôr niektorú z klasických „vedúcich politických strán“ a pravdepodobne dávate svoje deti zaočkovať. Predpokladáte, že tajné služby si svoju prácu robia dobre, a preto im možno bezvýhradne dôverovať.

17 – 23 bodov:

Pokiaľ ide o vašu konšpiračnú mentalitu, nachádzate sa presne uprostred. Štátnym inštitúciám zrejme ani absolútne nedôverujete, ani ich úplne nezavrhuje. Vo všeobecnosti volíte skôr strany politického streda, dôverujete lekárskeho výskumu, hoci si nemyslíte, že farmaceutický priemysel má vždy len čisté úmysly.

24 – 35 bodov:

Patríte k skupine ľudí, ktorá má najviac rozvinutú konšpiračnú mentalitu. Na základe vašich výsledkov testu možno povedať, že k štátu máte skôr skeptický postoj. Ak vôbec idete voliť, do urny vhodíte buď neplatný lístok, alebo lístok strany, ktorá stojí v opozícii k takzvaným „vedúcim politickým stranám“. Zároveň je viac ako pravdepodobné, že už zo zásady nedôverujete médiám.

Konšpiračné príbehy. Pokus o definíciu

Vráťme sa najskôr o niečo späť a na začiatok si položíme ústrednú otázku: čo presne je konšpiračný príbeh? Každý, kto tento pojem počuje, si pod ním zrejme vie predstaviť niečo konkrétne: „11. september má na svedomí americká vláda“, „Ilumináti ovládajú svet“ a „Princezná Diana stále žije“. Presná definícia toho, čo z konšpiračného príbehu robí konšpiračný príbeh, však vo vedeckých kruhoch zatiaľ nie je jasne vymedzená – rovnako ani termíny, ktoré sa majú používať. Preto sa na tomto mieste budeme trochu chytať za slovíčka a bližšie sa zameriame na výklad tohto pojmu.

Vychádzajúc z jednej často citovanej definície, konšpiračné príbehy možno rozpoznať podľa toho, že existuje tajný plán, ako ovplyvniť priebeh udalostí. Hoci sa to na prvý pohľad môže zdať výstižné, predsa len tu chýbajú isté dôležité znaky. Na základe takejto definície by sa totiž takmer každá tajne naplánovaná oslava narodením dala zaradiť medzi konšpiračné príbehy (a zároveň by tak z nej mohla byť aj skvelá tematická párty). To, čo tejto definícii ešte chýba, je význam danej udalosti. Keď hovoríme o konšpiračných príbehoch, rozsah udalostí tu hrá veľmi dôležitú úlohu. Psychológom sa podarilo dokázať, že konšpiračné príbehy sa zjavujú skôr pri udalostiach, ktoré sa chápu ako spoločensky ohrozujúce. Vďaka tomu možno ľahko pochopiť, prečo sa okolo dedinského poštára šíri menej konšpiračných príbehov ako okolo pokusu o prevrat.⁴ Psychológovia Robyn LeBoeuf a Michael Norton dospeli v rámci svojho výskumu k záveru, že istú udalosť musia ľudia najprv vnímať ako významnú a s veľkým dosahom, aby sa z nej mohol stať vhodný cieľ konšpiračných príbehov. Z tohto dôvodu sa spoločenské udalosti, ako sú voľby, teroristické útoky alebo aj epidémie, skôr stanú námetom konšpiračných príbehov ako povedzme prvý školský deň vašej dcéry.⁵ Možno si všimnúť, že takpovediac po každej väčšej spoločenskej udalosti sa v okamihu rodia nové konšpiračné príbehy. V dôsledku požiaru, ktorý

vznikol z horiaceho lampióna šťastia, uhynulo 1. januára 2020 v zoolologickej záhrade v nemeckom meste Krefeld tridsať opíc a veľa ďalších zvierat.⁶ Zakrátko po tejto hroznej tragédii už po internete kolovali všelijaké „alternatívne pravdy“ a špekulácie o „skutočnom skutkovom priebehu udalosti“, a to aj napriek tomu, že na polícii sa už medzičasom k činu dobrovoľne prihlásila matka so svojimi dvoma dcérami. Rovnako aj keď v rokoch 2019 a 2020 zachvátili Austráliu rozsiahle stepné požiare, hneď ako to bolo možné, objavili sa rozmanité konšpiračné príbehy, podľa ktorých išlo o štátne sprisahanie.⁷ Pritom by bolo oveľa pochopiteľnejšie, keby sa vyvodili súvislosti medzi požiarimi a neobvykle horúcim počasím, vyvolaným klimatickou zmenou. Keď sa v decembri 2019 v Číne po prvý raz objavil koronavírus SARS-CoV-2, na niektorých dubióznych webstránkach sa začalo špekulovať o tom, že čínska armáda vyvinula vírus v laboratóriách a potom ho odtiaľ rozšírila. Iní zastávali názor, že za vírusom stojí americký podnikateľ Bill Gates, prípadne šírenie tohto pľúcneho ochorenia pripisovali žiareniu z 5G sietí.⁸ A to všetko aj napriek tomu, že vedci už celé desaťročia varujú pred tým, že druhy vírusov, ktoré prejdú zo zvierat na človeka, môžu vyvolávať pandémie.

Vráťme sa však k definícii konšpiračných príbehov. Ďalší aspekt, ktorý uvedenej definícii chýba, je zlomyseľnosť, ktorá sa pripisuje ich aktérom. Konšpiračné príbehy spravidla vychádzajú z toho, že istá skupina ľudí sa spriahla vo svojom odhodlaní priamo a tajne škodiť druhým ľuďom alebo celej spoločnosti. V úvode spomenutá definícia navyše opomína, že aktérom sprisahania je potrebné prisudzovať aj istú moc, vďaka ktorej dokážu dané sprisahanie úspešne realizovať. Keby otravné decko zo susedstva akokoľvek zlomyseľne plánovalo zmocniť sa sveta pomocou manipulácie počasia, zrejme by nebolo schopné takýto plán úspešne zrealizovať. To je jeden z dôvodov, prečo sa konšpiračné príbehy najviac točia okolo štátnikov, finančníkov, milionárov alebo tajných spolkov. Treba však podotknúť, že nie vždy musí byť nevyhnutne pravda,

že táto skupina je skutočne až taká mocná, ako si konšpirátori myslia. Z histórie vieme o početných príkladoch konšpiračných príbehov, do centra ktorých sa dostali maximálne znevýhodnené a vonkoncom nie mocné skupiny, ako to bolo povedzme pri stredovekých antisemitských pogromoch.

Ak zohľadníme všetky menované faktory, jasne z toho vyplynie, prečo zjednodušená definícia, ako sme ju na začiatku predstavili, nemôže tento fenomén obsiahnuť v celej jeho šírke. Na základe uvedených poznatkov by sme preto konšpiračný príbeh mohli definovať takto:

Konšpiračný príbeh je domnienka o tom, že vplyvne javiaci sa jednotlivci alebo skupina ľudí ovplyvňujú dôležité udalosti vo svete, čím zámerne škodia obyvateľstvu, ktoré o ich úmysloch nič netuší.

No aj pri tejto definícii ostávajú ešte vždy niektoré miesta otvorené. Vo vedeckých kruhoch sa diskutuje o tom, či konšpiračný príbeh predstavuje výlučne alternatívne vysvetlenie bežne prijímaných názorov. Zatiaľ čo konšpiračné príbehy súvisiace s útokom na budovy Svetového obchodného centra z 11. septembra 2001 možno označiť za alternatívne vysvetlenia, pri iných témach by rovnaký prístup mohol spôsobiť problémy. Konšpiračné príbehy napokon nie vždy predstavujú „alternatívne vysvetlenie“ a nie vždy v ich prípade ide iba o názor menšiny. V rôznych obdobiach a štátnych zariadeniach boli a aj sú bežnou mienkou väčšiny. Počas vlády nacistického teroru boli antisemitské konšpiračné príbehy zakotvené hlboko v štátnom systéme. Podnecovali rozvoj zhubného antisemitizmu, ktorý vyústil do systematického masového vyvražďovania miliónov ľudí. Ešte aj dnes možno nájsť príklady toho, ako nie-

ktoré štáty zámerne šíria konšpiračné príbehy. Nevyhnutne sa navyše treba opýtať, komu a za čo majú konšpiračné príbehy slúžiť ako alternatíva? Má to tak byť pre väčšinu opýtaných? A čo presne potom predstavuje názor väčšiny? Keď sa viac ako päťdesiat percent opýtaných zhodne na jednom vysvetlení? V takom prípade by sa dalo povedať, že keby štyridsaťšesť percent obyvateľstva verilo, že udalosti z 11. septembra naplánovala americká vláda, bol by to konšpiračný príbeh. Keby to o rok neskôr bolo päťdesiatpäť percent, už by to konšpiračný príbeh nebol. Tento príklad jasne ukazuje, že úvahy namierené týmto smerom nie práve najlepšie zodpovedajú svojmu pôvodnému účelu.

Aj keby sme vychádzali z domnienky, že ide o prezentovanie alternatívy k vládnym názorom, bude takýto prístup problematický. Potom by presvedčenie o tom, že takzvané *Protokoly sionských mudrcov* sú pravé, bolo v dnešných časoch v Nemecku považované za konšpiračný príbeh, čo však neplatí pre obdobie nacistickej vlády v krajine. V tých časoch boli *Sionské protokoly* dokonca súčasťou oficiálneho učebného plánu v nemeckých školách. Táto publikácia, ktorá po prvý raz vyšla v roku 1903, predstavuje štvavý antisemitský text, dodnes považovaný za jeden z najrozšírenejších a najpôsobilivejších konšpiračných príbehov. V tomto pamflete sa tvrdí, že ide o text protokolov istého tajného židovského zoskupenia, tzv. „sionských mudrcov“, ktorí plánovali prebrať vládu nad svetom.⁹ Už v roku 1921 zverejnil londýnsky denník *The Times* sériu článkov, ktoré odhalili, že „protokoly“ sú iba podvrh.¹⁰ Napriek tomu však dodnes antisemiti a konšpirátori po celom svete využívajú tieto texty ako nástroj na šírenie propagandy.¹¹ Na tento pamflet sa vo svojich stanovách odvoláva aj islamská teroristická organizácia Hamas. Tento a jemu podobné príklady jasne naznačujú, aké problematické by bolo hovoriť o konšpiračných príbehoch iba ako o alternatívnych vysvetleniach.

Mimochodom, alternatívne vysvetlenia a alternatívne fakty nie sú to isté. Pod pojmom alternatívne vysvetlenie rozumieme

také objasnenie udalosti, ktoré sa nezhoduje s mainstreamom. Termín alternatívne fakty sa naproti tomu vzťahuje na výrok Kellyanne Conwayovej, poradkyne amerického prezidenta Donalda Trumpa. V jednej televíznej relácii dostala otázku, prečo Biely dom tvrdí, že na Trumpovej inaugurácii bolo prítomných viac ľudí ako za jeho predchodcu Baracka Obamu – veď napokon fotky dokladajú, že to nebola pravda. Conwayovej vysvetlenie znelo: „Sean Spicer, náš tlačový hovorca, k tomu predložil alternatívne fakty.“¹² Slovné spojenie *alternatívne fakty* bolo v Nemecku dokonca zvolené za najnezhodnejšie slovo roka 2017, keďže podľa oficiálneho zdôvodnenia poroty „sa vďaka tomuto výrazu nepravdivé tvrdenia stávajú spoločensky prijateľnými a boli tak povýšené na rovnakú úroveň, ako majú pravdivé tvrdenia.“¹³ Možno teda zhrnúť, že v prípade alternatívnych faktov aspoň vieme, že nie sú pravdivé, prípadne môže ísť dokonca až o zámerné lži, zatiaľ čo termín alternatívne vysvetlenie vypovedá len o postoji k väčšinovému názoru, no nehovorí nič o jeho pravdivostnej hodnote.

Konšpiračná teória alebo konšpiračný príbeh?

Pri diskutovaní o konšpiračných príbehoch sa často navzájom prepletajú rozličné termíny: konšpiračné príbehy, konšpiračné mýty, viera v konšpirácie, konšpiračná ideológia alebo konšpiračná mentalita. Bežne rozšírený termín *konšpiračná teória* sa v poslednom čase čoraz viac kritizuje, pretože z vedeckého hľadiska sa tu nedá hovoriť o teóriách v pravom slova zmysle. Teória označuje vedecky dokázateľný predpoklad o svete. Ak sa ukáže, že nebola pravdivá, je možné ju opätovne zavrhnúť. Pre *konšpiračné príbehy* je však príznačné práve to, že sa nedajú dodatočne overiť. Bez ohľadu na to, koľko protichodných dôkazov predložíte, konšpirátor zotrvá pri svojom názore. Kriticky by sa tu dalo diskutovať aj o tom, či pri používaní termínu *teória* v tejto súvislosti nepovyšujeme akúkoľvek šialenú myšlienku

na úroveň vedeckej teórie. To je dôvod, prečo v tejto knihe nepoužívame termín konšpiračná teória. Pre jasnejšiu predstavu toho, o čom hovoríme, tu uvádzame o čosi presnejší výklad používaných termínov.

Termín	Znaky	Príklady
konšpiračný mýtus	nadradený konšpiračný mýtus, abstraktný naratív	svetové sprisahanie Židov
konšpiračný príbeh	konkrétny konšpiračný príbeh, ktorý sa často odvoláva skôr na abstraktný konšpiračný mýtus	11. september bol operáciou tajnej služby; princeznú Dianu zabil tajné služby
konšpiračná ideológia/ konšpiračná mentalita	individuálne sklony vnímať svet ako miesto plné sprisahaní	zovšeobecňovaná nedôvera k osobám alebo skupinám, ktoré sú vnímané ako vplyvné

Mýtus predstavuje rozprávanie alebo sprostredkovaný príbeh, ktorý je v rámci istej spoločnosti často hlboko zakorenený. Opisuje, ako si ľudia vysvetľujú a chápu okolitý svet. Pri mýtoch sa apeluje na dôveru poslucháčov, dokázateľnosť skutkov alebo rozumové argumenty tu zohrávajú skôr podriadenú úlohu. Na rozdiel od teórie má (politický) mýtus potenciál formovať vzájomnú identitu. Udalosti, ku ktorým sa viaže, interpretuje ani nie tak na základe empiricky dokázateľných faktov ako skôr cez stereotypy a citovo podfarbené výjavy.¹⁴